

Список використаних джерел:

1. Barnlund, D. Communication in a global village. In M.J.Bennett (Ed.), Basic concepts of intercultural communication: Selected readings. Yarmouth, M.: Intercultural Press.2008.
2. Hall E. T. Understanding Cultural Differences: Germans, French and Americans. Intereultural Press, 2012.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-279-4-102>

Лозовий В. С.

*доктор історичних наук, професор,
головний науковий співробітник відділу суспільних процесів
центру внутрішньополітичних досліджень,
Національний інститут стратегічних досліджень*

ІСТОРИЧНА ОСВІТА ЯК ЧИННИК МІЖКУЛЬТУРНОГО ДІАЛОГУ ТА ПОРОЗУМІННЯ МІЖ НАРОДАМИ В КРАЇНАХ ЄС

У контексті інтеграційних процесів питання політики міжкультурної взаємодії є надзвичайно важливим для країн Європи. Поважним завданням для ЄС є розробка програм і стратегій міжкультурного співробітництва, дотримання балансу між політикою формування загальноєвропейської ідентичності та втіленням засад полікультурності, діалогу культур, цивілізацій та релігій.

Під міжкультурним діалогом розуміється сукупність зв'язків та взаємодій між різними культурами, а також взаємовпливів культур та культурних запозичень, що сприяють гармонійному співіснуванню представників різних культур у суспільстві.

Наріжним каменем внутрішньої та зовнішньої політики країн ЄС стала політика порозуміння та примирення в ім'я загального прогресу. У цій моделі історія відіграє важливу роль. Створення єдиної Європи передбачає формування спільної «культури пам'яті», основні вимоги якої передбачають: 1. минуле Європи має базуватися на фундаменті основних європейських цінностей, таких як гуманізм, терпимість і демократія; 2. створення відкритої сфери обговорення, яка передбачає взаєморозуміння та примирення всередині націй та між європейськими націями; 3. висвітлювати також незручні сегменти національних історій; 4. судження про минуле базувати виключно на вивченні історичних фактів, водночас відмовитися від поняття «єдиної історичної правди».

Такий підхід віддає належне множинності існуючих історичних спогадів в Європі, і в той же час забезпечує стимул вивчати їх через засади транснаціонального ракурсу бачення.

Визнання центральної ролі освіти та питання викладання історії було одним з пріоритетів для Ради Європи. Адже зрозуміло, що від розробки належної парадигми історичної освіти залежить подолання ксенофобії, історичних забобонів, націоналізму, шовінізму тощо.

Рада Європи звернулася до професіоналів істориків з проханням дотримуватися трьох основних принципів: історія без пропаганди, історія без забобонів і історія, заснована лише на реальних фактах. Проект, ініційований Радою Європи на «Вивчення та викладання історії Європи в XX столітті» базується на міждисциплінарній і загальноєвропейській основі. Безпосереднім результатом реалізації проекту стала рекомендація «Про викладання історії у XXI столітті в Європі». Документ охоплює такі питання, як цілі викладання історії, європейський вимір, зміст програми, методів навчання, підготовки вчителів, інформаційних і комунікаційних технологій і зловживання історією. У ньому зазначено, що глибше розуміння новітньої європейської історії може служити попередженню конфліктів. Історичний матеріал має подаватися через діалог, і на основі багаторакурсності. Школа має розвивати в учнях вміння критично мислити, і вміти протистояти маніпуляціям та зловживанню історією. Матеріал має нівелювати упередження й стереотипи, висвітлюючи в шкільних програмах міжкультурні контакти та позитивний взаємовплив між різними країнами, релігіями та науковими школами в процесі історичного розвитку Європи [1].

У 2011 р. ухвалено Рекомендацію Комітету міністрів державам-членам «Щодо міжкультурного діалогу і образу Іншого у викладанні історії», яка визначає напрямки реформи викладання історії з метою її вкладу в міжкультурний розвиток і наголошує на діалогічному висвітленні історії у постконфліктних ситуаціях [5]. Отже, у центрі історичного порозуміння та примирення різних європейських пам'ятей і формування спільної ідентичності є діалог, який базується на таких принципах: 1. історичні події необхідно розглядати з урахуванням їх складності для всіх залучених сторін; 2. «попит на історичну пам'ять» всіх сторін повинен бути однаково шанованим і опорною точкою під час обговорення; 3. минуле можна проаналізувати з урахуванням і посиленням на перспективу партнерів дискурсу. Відповідно, Європейська комісія ініціює дослідні проекти, що мають консолідаційні політичні завдання і «повинні розробляти ідеї поглиблення діалогу між

громадянами ЄС про різну історичну пам'ять з метою дійти спільних поглядів на минуле, сьогодення і майбутнє Європи» [4].

Дослідження змісту навчальних матеріалів різних країн показало значну вкоріненість національних міфів у підручниках і у колективній пам'яті. Розуміння того, що навчання історії є практичним інструментом, вирішальним фактором у досягненні згоди між людьми та країнами у Євросоюзі дає поштовх реалізації проєктів, які мають сприяти порозумінню та інтеграції, як наприклад, «Спільні історії для Європи без кордонів». Основна методологічна засада «спільних історій» – це врахування всіх сторін історичних подій, усіх їх взаємодій, конвергенцій і конфліктів. Проєкт уможливлює розвіювання стереотипів, міфів ідентичності й негативних бачень «іншого», а отже веде до міжкультурного діалогу й до позитивних трансформацій конфліктів. Реалізація проєкту має три ключові завдання: 1. підвищення обізнаності про спільну історичну спадщину держав членів; 2. сприяння попередженню конфліктів та процесам примирення через кращі знання історичних взаємодій і конвергентностей; 3. поширення міжкультурного діалогу [3].

«Спільні історії...» опубліковано 2014 року, до 60-річчя Європейської культурної конвенції. Ця праця доповнює і розвиває концепції та результати попередніх проєктів, таких як: робота над багатосторонніми точками зору, зокрема «Багаторакурсність в викладанні історії: керівництво для викладачів (Роберт Стредлінг, 2003)»; робота над ключовими датами й подіями, що є важливими точками дотику у європейській історії, в результаті якої було видано працю «Перехрестя європейських історій – кілька прогнозів на п'ять ключових моментів в історії Європи (2006)»; робота над образом «іншого» у викладанні історії, що зосереджується на навчанні культурно різноманітного суспільства Європи, і внаслідок якої адаптовано Рекомендації CM/Rec (2011)6 [5].

Значну роботу щодо порозуміння європейських народів проводить асоціація європейських викладачів Єврокліо. Проєкт «Об'єднуючи Європу через історію» охопив 21 країну. Загальною темою, що об'єднала всі країни-учасники проєкту була тема вивчення розвитку ідеї та реалізації прав людини у європейських державах. У цьому проєкті викладачі історії вивчали історію руху за права людини у порівняльній перспективі. Вчителі детально обговорювали зв'язок між вивченням історії та правами людини (правом на освіту, правом на рівний доступ до благ, правом на гарантію демократії). Ці ініціативи сприяють розробці модулів викладання європейської історії і культурної спадщини для вчителів, які Єврокліо спільно з іншими ключовими

історичними освітніми спільнотами заклала в основу змісту історичного веб-порталу. Декларується, що історична освіта у Європі не повинна бути простим посередником в інтерпретації фактів, вона повинна містити аспекти розгляду подій суперечливого характеру на основі історичного досвіду і цінностей багаторакурсного підходу. Центральне місце в ній мають зайняти позитивні установки і цінності, включаючи толерантність, повагу до різноманіття і неупередженість.

В Україні також реалізовувалися міжнародні проєкти з історичної освіти. Вони були спрямовані на формування розуміння сутності культурної різноманітності через спільну історію. У 2013 році в рамках проєкту Європейської асоціації викладачів історії Єврокліо «Спільна історія. Діалог культур» видано навчальний посібник для учнів старших класів загальноосвітніх навчальних закладів та студентів вищих навчальних закладів. Домінуючою ідеєю видання є діалог культур у різні історичні часи: у імперському та радянському періодах, у період незалежності. У посібнику акцентовано увагу на проблемах пошуку ідентичностей в умовах полікультурного суспільства, збереження історико-культурної спадщини, впливу епох на людську свідомість, ролі молоді у міжкультурному діалозі тощо [2].

Таким чином, особливе місце в процесі міжкультурного порозуміння європейських народів займає історична освіта, тому що школа, значною мірою, впливає на свідомість молодого покоління. Європейські засади викладання історії на основі міжкультурного діалогу націлені на пошук спільного в історії (як всередині країни так і країн-сусідів). Історична освіта повинна формувати в учнів критичне мислення, толерантне ставлення до Іншого, долати ксенофобію, сприяти взаєморозумінню всередині країн та між європейськими державами.

Список використаних джерел:

1. Рекомендація Rec (2001) 15 Комітету міністрів Ради Європи «Про викладання історії у XXI столітті в Європі». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_729#Text
2. Спільна історія. Діалог культур: Навчальний посібник для учнів старших класів загальноосвітніх навчальних закладів та студентів вищих навчальних закладів. Львів : ЗУКЦ, 2013. 256 с.
3. Спільні історії для Європи без кордонів URL: <http://www.novadoba.org.ua/ukr/shared-histories>.
4. Europäische Kommission, Arbeitsprogramm 2009; Kooperationsthema 8: Wirtschaft und Sozialwissenschaften und Geisteswissenschaften, Rev. 18. URL: http://ec.europa.eu/atwork/planning-and-preparing/workprogramme/index_de.htm.

5. Recommendation CM/Rec(2011)6 of the Committee of Ministers to member states on intercultural dialogue and the image of the other in history teaching URL: <https://rm.coe.int/09000016805cc8e1>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-279-4-103>

Radchenko V. O.

*Higher Education Applicant 3rd year student,
State University of Trade and Economics*

Scientific adviser:

Yuvkovetska Yu.

*Docent, PhD in Philosophical Sciences,
State University of Trade and Economics*

UKRAINE ON THE WAY TO EUROPEAN INTEGRATION: A CULTURAL DIMENSION

The concept of cross-cultural communication is a topic that often remains a mystery. Cross-cultural communication is communication that occurs in conditions so different from culturally determined traditions in the participants' communicative competence that these differences significantly affect the success or failure of a communicative event.

Cross-cultural communication is characterized by the fact that participants in direct contact use specific language variants and discursive strategies that differ from those that they use to communicate in their own culture. Sometimes cross-cultural communication is also called cross-cultural communication, because it describes the phenomena of cross-cultural, mutual communication of representatives of different cultures.

The interaction of cultures and cross-cultural communication as its main result is actively considered today almost every day. The concept of intercultural communication originated in the middle of the twentieth century and is associated with the names of such scientists as E. Hall, K. Klahon, A. Kreber, G. Porter, D. Trager, L. Samovar. Intercultural communication as a scientific discipline emerged in 1954 [2].

The processes of intercultural communication in Ukrainian society are directly related to the processes of European integration. In this context, the information reveals the main provisions of regional economic integration, including its legal aspects, historical stages of European integration, sectoral policy of the European Union, relations between Ukraine and the EU, as well